

Kitap Tanıtımı/Book Review: Abdullah Şengül, *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür*, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, Balıkesir, 2011, ISBN: 978-975-01699-8-4

Yazar/ Author

ORCID ID

Duran Can GAZİOĞLU

0000-0003-4380-5645

Makale Türü / Type of Article: Kitap Tanıtımı/Book Review

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 21 Nisan / April 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 11 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography:Kabul Tarihi /AcceptanceDate : 28 Oct 2019

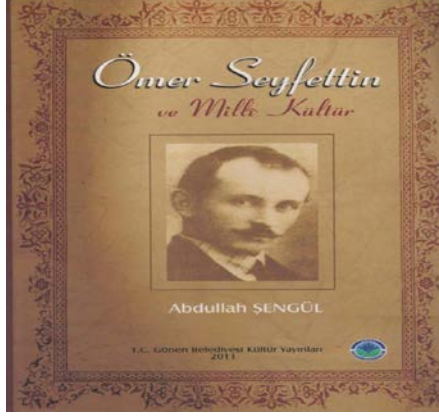
DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Kitap Tanıtımı: Abdullah Şengül, *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür*, T. C. Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, Balıkesir, 2011,ISBN: 978-975-01699-8-4

2020'de ölümünün yüzüncü yılı nedeniyle yapılan birçok çalışma ve etkinlikle anılan Ömer Seyfettin, şüphesiz Türk edebiyatının en önemli isimlerindedir. Türk edebiyatının çehresinin değişmesini sağlayan Yeni Lisan hareketinin fikri zeminini oluşturmuş, hayatını Türklüğü yüceltmek mefkûresine adanmış bir dava adamı olarak Türkçenin sesini eserlerine taşımıştır. Onun hikâyelerinin bıraktığı tesirle Türk hikâyeciliği beslediği dilin ve kültürün ne denli geniş olanaklar sunduğunu hatırlamış, Tanzimat döneminden itibaren Türk aydınının kaleminde aşılamayan bir sorun olarak varlığını sürdüren dilde sadeleşme arayışı eşiği geçilmiştir. Dilde ve edebiyatta millî kimliğe dönüş anlayışı, Ömer Seyfettin'in eserinin temel niteliğidir.

Ömer Seyfettin ve Millî Kültür, aslında Ömer Seyfettin çalışmalarıyla tanınan Abdullah Şengül'ün 1994 yılında tamamladığı yüksek lisans tezinin kitaplaştırılmış biçimidir. Şengül, gözden geçirerek güncellediği çalışmada, Ömer Seyfettin'in eserlerinde millî kültür öğelerinin yansımalarını incelemiştir. Kitap, 2011 yılında Gönen Belediyesi tarafından Ömer Seyfettin'e vefa anlayışı kapsamında yayımlanmıştır. Dönemin

* Araş. Gör., Kapadokya Üniv., Beşerî Bilimler Fak., Türk Dili ve Edebiyatı B1/NEVŞEHİR, email: duran.gazioglu@kapadokya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4380-5645

belediye başkanı olan Hüseyin Yakar, kitaba yazmış olduğu “Sunuş” yazısında, Gönen doğumlu bir yazar olan Ömer Seyfettin adına gerçekleştirdikleri faaliyetlerden de söz ederek *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür*’ün bu çalışmalar arasındaki yerini belirler.

Şengül, kitabının “Ön Söz”ünde, çalışmasının omurgasını oluşturan yüksek lisans tezini hazırlarken yazarın o sırada dağınık halde bulunan eserlerine erişim güçlüğü yaşadığını anlatır. Ancak on yedi yıl sonra, yayımlanmak üzere çalışmasını gözden geçirmek istediğinde, yazar etrafında yapılan çalışmaların artmasının, en önemlisi külliyyatın neşredilmiş olmasının kendisine çalışmasını kapsamlı bir yeniden düzenleme olanağı sunduğunu ifade eder. Hülya Argunşah’ın neşrettiği Ömer Seyfettin külliyyatını esas alarak çalışmasında çeşitli düzenlemeler yaptığını belirten Şengül, kitabını iki bölüm olarak hazırlamıştır.

Kitabın “Giriş” bölümünde doğduğu ve yetiştiği devrin sosyal, kültürel ve siyasal şartları çerçevesinde Ömer Seyfettin’in yaşam öyküsü, sanat anlayışına etki eden yazar ve şairler, fikirlerine kaynaklık eden düşünce adamları ve düşünce hareketleri, Tanzimat dönemiyle başlayan dilde sadeleşme arayışları ele alınır. Küçük yaşlarında evinde bulunan divanları okuyarak edebiyatla tanıştığı belirtilen Ömer Seyfettin’in Namık Kemal’in *Evrak-ı Perişan*’ını okumasının ardından büyük bir değişim sürecine girdiği değerlendirilir. Kendisini adeta Namık Kemal’le bulduğunu belirten Ömer Seyfettin’in Hâmid’i pek anlayamadığı, Ekrem’in oğlu Nijad için yazdıklarını çok beğendiği, Fikret’ten mükemmelliği öğrendiği ve Halit Ziya’nın kendi neslinin ilk ustası olduğu yönündeki değerlendirmeleri aktarılır. Bununla birlikte Hüseyin Cahit’in *Hayal İçinde* ve Mehmet Rauf’un *Eylül* romanlarının Ömer Seyfettin’deki etkisi bizzat yazarın ifadeleriyle okuyucuya sunulur. Şengül’ün Ömer Seyfettin üzerinde etkisi olan isimleri genişçe tanıtması, yazarın sanat anlayışının hangi dönüm noktalarından geçtiğini vurgulaması bakımından dikkat çekicidir.

Kitabın birinci bölümü kültür tanımlarının incelenmesiyle başlamaktadır. McIver, Wissler, Thurnwald, E. Sapir, Kohen, Wolf gibi önemli yabancı araştırmacıların kültür tanımlarını ele alan Şengül, bununla birlikte Ziya Gökalp, Mustafa Kemal Atatürk, Mümtaz Turhan, Bedi N. Şehsuvaroğlu, Hilmi Ziya Ülken, Faruk Kadri Timurtaş gibi isimlerin kültür hakkındaki görüşlerini de tanıtır. Kavram üzerinde düşünen isimlerin görüşlerini oldukça kapsamlı bir şekilde ele alan Şengül, kültürün bir cemiyete has değerler birikimi olduğunu, örf ve ananelere dayandığını, ortak bir tarih süzgecinden geçerek bir cemiyetin yaşayış ve davranış biçimine dönüştüğünü değerlendirir.

Medeniyet ile kültür kavramlarının birbirinden ayırt edilmesi konusunda güçlüklerle karşılaşıldığını belirten Şengül, ulusları birbirinden ayıran temel ölçütün kültür olduğunu ifade eder. Şengül'e göre "kültürün sınırları, sosyal hayatın en büyük yekûnu olan ulusun sınırını aşmamıştır" ve kültürü oluşturan maddi ve manevi unsurların içerisinde şekillendiği millî kültür kodları, bir başka ulusun kültürüne aktarıldığı zaman medeniyet oluşmaktadır. Bir başka deyişle medeniyet milletlerin oluşturduğu uluslararası değerleri içerirken kültür, bir milleti diğer milletten ayıran temel vasıflar olmaktadır. Medeniyet ile kültür arasındaki kavramsal farklılıkların belirlenmesinin ardından millî kültür ve millî kültür unsurları tanıtılır ve millî kimlik üzerinde önemli katkıları olan isimlerin kavrama yaklaşımları değerlendirilir.

"Millî Kültürün Unsurları" alt başlığını taşıyan bölümde genel kültür ve millî kültür kavramları incelenir. Bir toplumun yaygın olarak benimsediği temel düşünce sistemi, dil, tarih, din, bilim, entelektüel kültür, teknoloji, sanat, âdetler, örfler, gelenekler, folklor, ahlak, hukuk, devlet, basın-yayım ve kitap, ziraat, ekonomi, askerlik ve spor gibi kurumların bütün toplumlar için müşterek olduğu kabul edilerek genel kültür kapsamına alınır. Şengül'e göre genel kültür unsurları ile millî kültür unsurları ortaktır. Ancak genel kültür unsurları, kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılarak belirli bir topluma özgü olmasını sağlayan dönüştürücü gücü sayesinde millî kültürün kapsamına girer. Dolayısıyla millî kültür unsurları, bir milletin diğerinden ayırt edici özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

"Ömer Seyfettin'e göre Kültür" başlığını taşıyan bölümde Ömer Seyfettin'in kültür ve medeniyet görüşlerinde Ziya Gökalp'ın etkisinde olduğu belirtilir. İki yazarın da hars, medeniyet ve temeddün kavramlarına yaklaşımları ele alınır. Ömer Seyfettin'in çeşitli yazılarından yapılan alıntılarla ayrıntılı olarak incelenen bu bölümden sonra yazarın kültür idealine değinilir. Milleti "bir lisan konuşan, bir din, bir terbiye, bir maarifle birbirine merbut insanların mecmuu" olarak tanımlayan Ömer Seyfettin'in, ortak değerlerle birbirine bağlanan bir milleti, siyasi sınırların ayıramayacağı düşüncesi vurgulanır. Ömer Seyfettin'e göre ortak değerlere sahip olan milletlerin birleşmesini sağlayacak güç, gerek kültürel gerekse siyasal birlik kurmayı amaçlayan mefkûrelerdir. Şengül'e göre Ömer Seyfettin için bu mefkûre, Turan özlemi ile somutlaşmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü, "Ömer Seyfettin'in Eserlerinde Millî Kültür Unsurları" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Şengül'ün millî kültür unsurları olarak belirlediği folklor, âdetler-örfler-gelenekler-görenekler, ahlak, sanat, tarih, devlet, hukuk, ekonomi, askerlik, spor kavramlarının

Ömer Seyfettin'in gerek fikrî yazıları gerekse edebî eserlerine yansımaları incelenmektedir.

"Folklor" başlıklı bölümde öncelikle folklor kelimesinin kökeni, etimolojisi, Türkiye'de yapılan çalışmalar üzerinde durulur. Folkloru halk edebiyatı ve halk bilgisi olarak ikiye ayıran Şengül, halk edebiyatı başlığında destan, efsane, masal, atasözü, deyim, tekerleme, fıkra, meddah hikâyeleri, halk müziği ve halk şiirinin Ömer Seyfettin'in eserlerindeki yansımalarını inceleyeceğini belirtir.

Şengül, Ömer Seyfettin'in en çok yararlandığı halk edebiyatı ürününün destan olduğunu, yazarın destan unsurlarını hem şiirlerinde hem de hikâyelerinde sıklıkla kullandığını ifade eder. Ömer Seyfettin'in "Güzellikler ve Esatir" adlı makalesinde dile getirdiği destan hakkındaki görüşleri tanıtılır. Ömer Seyfettin'in "Kırk Kız", "Köroğlu Kimdi Büyük Bir Destanın Dibacesi", "Yeni Gün (Ergenekon'dan Çıkış)", "Altun Destan" gibi manzumelerinde uzak tarihe ait menkıbelerin ele alındığı, buna karşılık "Başını Vermeyen Şehit", "Yalnız Efe" hikâyelerinde ise yakın dönem olarak değerlendirilen Osmanlı dönemine ait destansı konuların işlendiği belirtilir. Ancak Ömer Seyfettin'in daha çok manzumelerinde uzak tarihten yararlandığı belirtilse de, "Primo Türk Çocuğu" ve "Pembe İncili Kaftan" hikâyelerinde de uzak tarihe müracaat ettiği hatırlatılır. Şengül, Ömer Seyfettin'in gerek manzumelerinde gerekse hikâyelerinde sıklıkla destana ait unsurları kullanma sebebini, millî destan oluşturma fikrinin bir sonucu olarak görür.

"Efsane" başlığında Ömer Seyfettin'in "Kırk Kız" manzumesi ve "Yalnız Efe" hikâyesinde efsaneden yararlandığı belirtilir. "Kırk Kız", yazarın Kırgız menkıbesinden yararlandığı ancak tasvir, imaj ve motiflerle zenginleştirdiği bir manzumedir. Bu bölümde yazarın Anadolu köylerinde dinlediği bir menkıbeden aldığı ilhamla yazdığı "Yalnız Efe"nin epik yönü de vurgulanır.

"Masal" başlığında Ömer Seyfettin'in masal türünü konu, anlatım ve motif olarak kullandığı ifade edilir. Şengül'e göre, Ömer Seyfettin'in konusunu masaldan alan fazla hikâyesi yoktur. "Küçük Masal" notunu düşerek yayımladığı "Kurumuş Ağaçlar" hikâyesi bu kapsamdadır.

"Atasözü" başlığı altında, Ömer Seyfettin'in en çok yararlandığı halk edebiyatı malzemelerinin başında atasözlerinin geldiği tespit edilmektedir. Ömer Seyfettin'in atasözlerini sadece hikâyelerin akışında ve karakterlerin düşüncelerini ifade etmelerini sağlamak amaçlı kullanmakla kalmadığı, hikâyenin temasını vurgulamak için epigraf olarak da kullandığı ifade edilir. Birçok hikâyeden örneklerin verildiği bu bölümde, Ömer Seyfettin'in atasözlerini kullanma nedeni olarak millî kültüre bağlılığı gösterilir.

Şengül, halk edebiyatı ürünlerini esas alarak “Deyim”, “Tekerleme”, “Halk Fıkraları”, “Meddah Hikâyeleri”, “Halk Müziği ve Halk Şiiri” şeklinde belirlediği alt başlıklarında, Ömer Seyfettin’in hikâyeye ve fikir yazılarında bu türlerin yansımalarını kapsamlı bir şekilde ortaya koyar.

“Halk Bilgisi” başlığında, “Mahcupluk İmtihanı”, “Eleğimsağma”, “Gizli Mabet”, “Bir Temiz Havlu Uğruna” gibi hikâyelerden örnekler verilerek halk inançları ve yaşayış biçimlerinin Ömer Seyfettin eserlerinde sıklıkla görüldüğü belirtilmektedir. Şengül, Ömer Seyfettin’in eserlerine yansıyan halk inançlarını “mahalli ilaçlar, dokumacılık, mahalli unvanlar, beddua” olmak üzere dört ana başlıkta incelenebileceğini tespit eder. Yazarın Türk inanç ve yaşayış biçimlerini eserlerine yansıtmasının nedeni olarak milliyetçilik düşüncesine ve millî kültüre bağlılığı gösterilmektedir.

“Seyirlik Oyunlar” başlığında, “Yaşasın Dolap”, “Açık Hava Mektebi”, “Kurban Duası” adlı hikâyeler incelenir. “Çocuk Oyunları” başlığında çocukluk anılarını anlattığı hikâyeleri hariç olmak üzere Ömer Seyfettin’in eserlerindeki şahıs kadrosunun yetişkin bireyler olduğu belirtilir. Yazarın eserlerinde çelik-çomak, cirit, güreş, birdirbir, esir almaca gibi oyunları ele aldığı ifade edilir. Ayrıca yazar tarafından “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinde olduğu gibi, çocuk kahramanların neredeyse tamamının idealize edildiği vurgulanır.

“Belirli Günler” başlığında Ömer Seyfettin’in eserlerinde Hıdırellez ve Nevruz’un üzerinde önemle durduğu, ancak “Hayatın Dönüm Noktaları” başlığında nişan, düğün, sünnet gibi günlük hayatın parçaları olan toplumsal etkinliklere fazla yer vermediği belirtilir. Şengül’e göre bu durumun sebebi, Ömer Seyfettin’in idealist bir yazar olması ve eserlerinde millî kültür ve millî kimlik gibi büyük meseleleri sosyal, siyasal, kültürel ve edebî bağlam üzerinden tartışmasıdır.

“İnançlar” başlığında Ömer Seyfettin’in eserlerinde batıl inanç eleştirisinin sıkça ve mizahi bir üslupla yapıldığı ifade edilir. Şengül, Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde yer alan inançlara bakışını üç gruba ayırır: “İslamiyet’le ilgisi olmayan ve zararlı olanlar, İslamiyet’le ilgili olmayıp Türklüğe faydalı olanlar, ne faydası ne zararı olanlar.”

“Keramet”, “Perili Köşk”, “Mehmaemken”, “Mehdi”, “Mermer Tezgâh” ve “Pireler” hikâyeleri, Şengül’ün birinci grupta değerlendirdiği Ömer Seyfettin hikâyeleridir. İkinci gruba “Ant”; üçüncü gruba da “Eleğimsağma” ve “Bahar ve Kelebekler” hikâyelerini alan Şengül, yazarın hikâyelerinde batıl inançları, tezini desteklemek üzere ve bilinçli şekilde kullandığını iddia eder.

“Halk Mimarisi” başlığında Ömer Seyfettin hikâyelerinde İstanbul, Balkanlar ve çocukluğunu geçirdiği yerlerin mekân olarak seçildiği ve yalı, konak, han, hamam gibi Türk mimarisinin önemli örneklerinin kullanıldığı belirtilir.

“El Sanatları” başlığında ise nakış, cilt, minyatür, ağaç oymacılığı gibi sanatlardan oldukça az söz edildiği; fakat “Türk Mutfağı” başlığında yeterince ayrıntıya rastlanmadığı tespitlerine yer verilir. Şengül, Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde geçen bu unsurların müstakil bir önem ifade etmediğini ancak tasvirleri tamamlayıcı nitelikte olduğunu vurgular.

“Âdetler, Örfler, Gelenekler, Görenekler” başlığında, geleneksel kıyafetler, evlenme geleneği, çeşitli kutlama etkinlikleri, yemek ve sofrada adabı, davranış kalıpları gibi unsurların Ömer Seyfettin hikâyelerine olan yansımaları birçok hikâyeden verilen örneklerle ele alınmıştır.

“Ahlak” başlığında Ömer Seyfettin’in Türk kimliğinin başlıca değeri olarak gördüğü vatanseverlik, adalet, yapıcılık, cömertlik, konukseverlik, dostluk, sadakat, vefa, alçakgönüllülük, merhamet, cesaret gibi erdemler, “Ferman”, “Pembe İncili Kaftan”, “Kütük”, “Bir Çocuk Aleko”, “Topuz”, “Diyet”, “Gizli Mabet”, “Ant”, “Başını Vermeyen Şehit”, “Vire” gibi hikâyelerden örnekler getirilerek ele alınır. Şengül, Ömer Seyfettin’in Türk milletinin sahip olduğu değerler karşısında duyduğu övünç duygusunun eserlerine de yansıdığını düşünmektedir.

Kitabın “Sanat” başlıklı bölümü “Dil”, “Edebiyat”, “Güzel Sanatlar” ve “Türk Musikisi” alt başlıklarına ayrılmıştır. “Dil” alt başlığında, Ömer Seyfettin’in “Yeni Lisan”, “İskolastik Lisanımızın İflası”, “Abdullah Tukayef ve Lisan”, “Güzel Türkçe” makalelerinden hareketle dil konusundaki görüşleri etraflıca tanıtılır. “Edebiyat” alt başlığında edebiyatı, geçmişi geleceğe bağlayan bir köprü olarak değerlendiren Şengül, Ömer Seyfettin’in Türk edebiyatına dair görüşlerini “Yeni Lisan” makalesinin Millî Edebiyat başlıklı bölümünden ve “Edebiyatta Arz ve Talep”, “Vaziyet-i Edebiye” gibi makalelerinden hareketle tespit eder. “Güzel Sanatlar” alt başlığında Ömer Seyfettin’in eserlerinde mimari, resim, heykel gibi sanatların yansımalarının çok sınırlı olduğu tespit edilir. Bu durumun nedeni olarak Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde düşünsel içeriği olan mesajlar vermeyi öncelemesi gösterilir. Benzer şekilde “Türk Musikisi” alt başlığında da Ömer Seyfettin eserlerinde musikinin görünür olmadığı tespitine yer verilir.

“Tarih” başlıklı bölümde tarih terimine ve tarih-kültür ilişkisine değinen, Türkiye’de yapılan tarih çalışmalarının niteliğini irdeleyen Şengül, Ömer Seyfettin’in bir kısım hikâyesinde konularını Türk tarihinden aldığını ifade eder. Bu bağlamda, “Eski Kahramanlar” serisi, “Kütük”, “Vire”, “Başını

Vermeyen Şehit", "Topuz", "Teke Tek", "Forsa", "Teselli", "Pembe İncili Kaftan", "Büyücü", "Ferman", "Kızıl Elma Neresi", "Beyaz Lale", "Tuhaf Bir Zulüm", "Nakarat", "Hürriyet Bayrakları", "Primo Türk Çocuğu", "Bir Çocuk Aleko", "Kaç Yerinden", "Müjde" gibi hikâyeler etraflıca incelenir. Şengül, Ömer Seyfettin hikâyelerinde Türk tarihinin önemli bir yer tuttuğunu, yazarın rol modeller oluşturmak ve Türk tarihiyle övünç duyulmasını sağlamak amacıyla böyle bir kullanımı öncelediğini belirtir.

Abdullah Şengül, millî kültür unsurlarının Ömer Seyfettin'in eserlerine yansımalarını incelediği kitabın ikinci bölümünde yer verdiği "Devlet" başlığında, yazarın eserlerinde vaka zamanının genellikle Osmanlı döneminde yaşandığı farz edilen olaylardan oluştuğunu ifade eder. "Hukuk", "Ekonomi" başlıklarında Ömer Seyfettin eserlerinde bu kavramların pek irdelenmediği tespit edilir. "Askerlik" başlığında ise Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde sıklıkla askerlikle ilgili ayrıntılara yer verdiği belirtilir. İkinci bölümün son başlığı olan "Spor", Ömer Seyfettin eserlerinde yansımalarının incelendiği bir diğer millî kültür unsurudur.

Abdullah Şengül, *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür* kitabında Ömer Seyfettin'in millî kimlik inşasına katkılarını bütün hikâyelerini esas alarak tespit etmiştir. Kitapta, eserleriyle dilde ve edebiyatta millî benliğe dönüş mefkûresini yansıtmayı başlıca amaç olarak benimseyen Ömer Seyfettin'in hikâyeciliği anlaşılmalı çalışılır. *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür*, millî kültür unsurlarının her birine müstakil bir inceleme getirmesi ve bunları yazarın hikâyelerine uygulamasıyla öne çıkan bir çalışmadır ve yazarın bütün boyutlarıyla tanıtılmasını gerçekleştirmiştir. Bu önemli çalışma, Ömer Seyfettin'in değerini ortaya koyan bir çalışma olarak dikkati çekmektedir. Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin'i yeniden düşünürken yazarın etrafında oluşan bilgi birikiminin güncellenmesi gerekmektedir.